

Виховання демократичної політичної культури старшокласників як прояву культури демократизму особистості у політичній сфері життя громадянського суспільства

Іван КАРАКАШ,

директор Шполянського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I–III ступенів №2–ліцей» Шполянської районної ради Черкаської області,

Лариса БОЇН,

заступник директора Шполянського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I–III ступенів №2–ліцей» Шполянської районної ради Черкаської області

У контексті демократичних процесів українського державотворення посилюється увага суспільства до політики, форм, методів і засобів її реалізації, активізується охоплення громадян політичним процесом. Демократичність політики держави значною мірою визначається саме станом політичної культури її громадян, що пов'язана з усією сукупністю відносин, які складаються між учасниками політичного процесу, здійснює вплив на форми організації державної влади, діяльність її інститутів, сприяє ефективному регулюванню відносин між державою і громадянським суспільством, забезпечує соціальний консенсус [3].

Школа як суспільний інститут має сприяти усвідомленню й визнанню учнями демократичних принципів життя та пріоритету прав людини. Тож питання виховання у старшокласників демократичної політичної культури набуває особливої актуальності.

Метою статті є висвітлення ходу та основних результатів експериментальної роботи Шполянського навчально-виховного комплексу «ЗОШ I–III ступенів №2 – ліцей» Черкаської області, педагогічний колектив якого відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 21.09.2010 р. №890 досліджував проблему виховання політичної культури учнів старших класів на основі використання потенційних можливостей інформаційно-комунікаційних технологій.

У ході дослідно-експериментальної роботи педагоги ліцею апробували функціонально-змістову модель, що мала на меті створення сприятливого інформаційно-комунікаційного освітньо-діяльного простору для виховання демократичної

політичної культури старшокласників на основі оптимального й доцільного поєднання ІКТ та інших сучасних технологій. Зазначена модель спрямована на виховання політичних уявлень, переконань, ідеалів, орієнтацій і принципів політичної поведінки, основу яких становлять *ідеї демократизації*, що виявляються у діях суб'єктів демократичного політичного процесу.

На основі вивчення педагогічного досвіду з проблеми виховання політичної культури старшокласників було виявлено відсутність системного підходу до її розв'язання та недостатню увагу педагогічної громадськості до питань становлення учнів старших класів як майбутніх активних учасників суспільно-політичного життя країни.

Саме тому на підготовчому етапі експерименту основні зусилля педагогічного колективу ліцею були спрямовані на вивчення науково-методичної літератури з проблеми виховання політичної культури особистості в умовах розбудови демократії в Україні, а саме:

- наукових праць Є.І. Головахи, В.М. Бебика, М.Ф. Головатого, В.А. Ребкала, М.Н. Корнева, у яких політична культура осмислюється з погляду узагальнених політико-психологічних характеристик особистості й залежності від ступеня її політичної розвиненості, вміння реалізувати власні політичні знання у межах функціонуючої політичної системи;
- напрацювань Т.І. Белавіної, М.Й. Боришевського, Л.Н. Овдijenко, які розкривають особливості політичної культури у тісному зв'язку з політичним вихованням та освітою в умовах суспільних змін;
- досліджень Н.Ф. Гедікової, Н.М. Дембицької, М.С. Катаєвої, В.В. Москаленко, в яких акцентується увага на психологічних чинниках процесу

формування політичної культури особистості шляхом аналізу процесу її політичної соціалізації;

– наукових доробків В.О. Васютинського, Г.Г. Дилігенського, Д.В. Ольшанського, М.М. Слюсаревського, які розглядають політичну культуру особистості у контексті дослідження масової політичної свідомості та політичної поведінки [4].

Означена діяльність підвищила вмотивованість педагогів щодо реалізації завдань дослідно-експериментальної роботи, оскільки допомогла їм усвідомити, що формування політичної культури молоді, набуття нею політичних знань і навичок політичної поведінки є важливою умовою функціонування політики держави в інтересах суспільства. Це закладає основу демократичної політичної культури молоді, сприяє формуванню здатності самостійно аналізувати політичні явища і процеси, визначати своє місце в них.

Дані бліц-опитування, проведеного після теоретичного семінару «Особливості демократичних процесів українського державотворення. Актуальність проблеми виховання політичної культури старшокласників», засвідчили, що більшість учителів (82,3%) переконана в тому, що проблема формування і розвитку політичної культури сучасної молоді набуває дедалі більшої гостроти. Йдеться про демократичну політичну культуру якісно нового рівня – культуру громадянськості, культуру реальної участі у процесах вироблення політики й державного управління. Педагоги ліцею також усвідомили, що активному залученню учнівської молоді до демократичних суспільно-політичних процесів сприятимуть спільні зусилля науковців і освітян, громадських організацій та засобів масової інформації.

Проведені на підготовчому етапі експерименту педагогічні читання «Інформаційно-комунікаційні технології у навчально-виховному процесі», серія відкритих засідань кафедри історії ліцею з проблеми «Створення моделі формування політичної культури старшокласників на основі використання ІКТ» дали змогу педагогам закладу усвідомити роль і місце сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у процесі виховання демократичної політичної культури старшокласників, а також підвищити вмотивованість педагогічного колективу на використання ІКТ у цьому аспекті.

З огляду на означену діяльність було виокремлено важливі для досліджуваної проблеми ідеї, а саме:

– виховання політичної культури старшокласників має бути пов'язане з реалізацією демократичних процесів у країні;

– політична культура молоді є складовою загальної культури суспільства, тому розв'язувати цю проблему необхідно одночасно з підвищенням рівня культури всіх його соціальних груп, і насамперед молоді;

– від рівня політичної культури молоді залежить ступінь її політичної й соціальної активності у

майбутньому, що є необхідною умовою успішного становлення України як суверенної демократичної держави;

– проблема формування політичної культури учнівської молоді в Україні сьогодні має розглядатися з урахуванням як суттєвих змін у суспільстві, так і особливостей участі молоді в усіх державотворчих процесах;

– сучасне українське суспільство характеризується інформатизацією всіх сфер життя, становленням та розвитком демократії, отже, виховання демократичної політичної культури старшокласників має відбуватися з урахуванням потенційних можливостей інформаційно-комунікаційних технологій.

Ці ідеї становили основу концепції дослідно-експериментальної роботи. Педагогічний колектив врахував також те, що на державному рівні політична культура інтегрує в собі культуру ставлення суб'єктів до політичної влади, культуру електорального процесу, культуру формування політичних і громадсько-політичних інституцій, культуру політичної свідомості та політичної поведінки. У вузькому розумінні *політична культура* – це інтегрована якість політично свідомої особистості, яка може правильно орієнтуватись і визначати власну позицію та приймати відповідальні рішення у політичній сфері життя громадянського суспільства. Особистість – носій політичної культури високого рівня – це громадянин демократичної держави, член громадянського суспільства, який усвідомлює демократичні цінності, відчуває і цінує свою свободу та гідність, здатний обирати пріоритети життя і має простір для такого вибору та спроможний демократичними способами захищати й відстоювати власні права і свободи, прогресивний демократичний розвиток держави.

Отже, демократична політична культура старшокласника охоплює усвідомлення абсолютної цінності прав людини, свободи особистості; розуміння взаємозалежності інтересів окремих людей та соціальних груп у суспільстві; почуття власної гідності, гуманізм, толерантність, плюралізм; лояльне і водночас вимогливе ставлення до влади, законслухняність; критичне сприйняття соціально-політичної інформації; активну позицію щодо необхідності брати участь у демократичних перетвореннях; усвідомлення себе як особистості, спроможної впливати на ситуацію в державі та можливості й цінності самостійного політичного вибору; готовність відповідати за власні рішення та їх наслідки; прагнення до самовизначення, самовираження, самоствердження і самореалізації в умовах громадянського суспільства [5].

Вивчення у системі методичної роботи наукових праць П.Вербицької [2], В.Бабік [1], С.Рябова [5] та інших дослідників дало змогу педагогам усвідомити, що для формування демократичної політичної культури старшокласників у навчально-виховному процесі має забезпечуватися опанування учнями

політичних знань, на основі яких формується уявлення про форми і способи функціонування громадянина у політичному полі демократичної держави; політичних чеснот – принципів, цінностей та якостей, притаманних громадянину демократичного суспільства з високою політичною культурою; також мають формуватись політичні вміння та досвід практичного застосування політичних знань, участі в соціально-політичному житті суспільства з урахуванням вікових особливостей та правового статусу учнів старших класів.

Зазначене вище дало змогу педагогам ліцею спільно з науковим керівником експерименту Г.А. Назаренко виокремити когнітивний, рефлексивно-ціннісний та діяльнісно-практичний компоненти політичної культури старшокласників, які водночас можна вважати критеріями вихованості цього феномену.

Для кожного критерію було визначено показники, які дозволили на діагностичному етапі виявити рівень вихованості політичної культури старшокласників. Для когнітивного критерію – це знання про:

- сутність громадянського суспільства;
- систему прав і свобод людини як члена громадянського суспільства;

- типи держав, політичний устрій суспільства, механізми функціонування політичної системи та влади в Україні, процедури та механізми функціонування державних структур, порядок реалізації їхніх повноважень, апелювання до них, політичні організації та інституції, принципи, процедури й регламенти суспільної взаємодії, виборчу систему;

- особливості взаємодії органів державної влади і місцевого самоврядування та їх відповідальність перед громадянами;

- систему соціального забезпечення та соціального захисту;

- ефективні форми взаємодії з представниками владних структур та інших установ.

Для рефлексивно-ціннісного критерію було визначено такі показники:

- усвідомлення таких основних демократичних цінностей, як людина, її гідність, права і свободи, справедливість, рівність можливостей, громадянське суспільство;

- усвідомлення пріоритету громадянських прав перед державними законами;

- усвідомлення себе як члена громадянського суспільства, причетності до життя країни;

- почуття власної гідності;

- впевненість у своїй спроможності впливати на політичне життя суспільства;

- лояльне і водночас вимогливе ставлення до влади;

- активна громадянська позиція;

- толерантність.

Показниками діяльнісно-практичного критерію є:

- вміння орієнтуватися у проблемах сучасного суспільно-політичного життя в Україні, визначати власну позицію та здійснювати свідомий вибір;

- захищати свої права, відстоювати власну думку;
- застосовувати способи та стратегії взаємодії з органами державної влади на користь собі та громадянському суспільству;

- готовність у дорослому житті використовувати засоби громадського впливу на владні структури;

- ініціювати громадську активність, виконувати громадянські обов'язки в межах місцевої громади та держави;

- ефективно спілкуватися, дискутувати, брати участь у дебатах;

- застосовувати моделі поведінки, характерні для високої культури міжгрупових і міжособистісних стосунків;

- вміти аргументовано протистояти стереотипам, шовінізму, ксенофобії, расизму та нетерпимості; визнавати й сприймати різноманітність, йти на компроміси заради громадянського миру і злагоди;

- вміти застосовувати демократичні технології прийняття індивідуальних і колективних рішень, враховуючи як власні інтереси, так й інтереси інших громадян, представників певної спільноти, суспільства та держави;

- брати участь у самоорганізації та самоврядуванні [4].

Анкети і тести для діагностики когнітивного критерію сформованості політичної культури старшокласників були розроблені творчою групою вчителів правознавства навчального закладу за редакцією наукового керівника експерименту Г.А. Назаренко; рівень вихованості рефлексивно-ціннісного та діяльнісно-практичного критеріїв політичної культури учнів діагностувалося за допомогою анкет та тестів, розроблених особисто науковим керівником. За результатами діагностики початкового рівня вихованості демократичної політичної культури старшокласників педагогічним колективом закладу було визначено основні напрями діяльності в контексті дослідження.

З метою більш глибокого усвідомлення теоретико-концептуальних засад проблеми використання ІКТ в організації виховання демократичної політичної культури старшокласників у жовтні 2011 року в ліцеї було проведено: педагогічні читання на тему «Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі» та «круглий стіл» «Шляхи використання потенційних можливостей ІКТ у вихованні політичної культури старшокласників». За результатами обговорення означеної проблеми розроблено методичні рекомендації щодо впровадження нових форм роботи у виховному процесі, а саме: створення блогів, інформаційних сайтів, інтернет-газет, започаткування діяльності інтернет-факультативів, інтернет-клубів тощо.

На спільному засіданні лабораторії виховної роботи та кафедри вчителів історії проведено педагогічні дебати «Модель формування політичної культури старшокласників». У результаті цієї

роботи було уточнено пілотний варіант функціонально-змістової моделі виховання політичної культури старшокласників на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій. Перед учителями історії та інформатики, а також іншими педагогічними працівниками постало завдання розробити методичні рекомендації щодо алгоритму впровадження інноваційних форм роботи з використанням ІКТ.

У ході третього етапу дослідно-експериментальної роботи здійснено апробацію функціонально-змістової моделі, метою якої є створення сприятливого освітньо-діяльного простору для виховання політичної культури старшокласників засобами ІКТ у поєднанні з іншими сучасними виховними технологіями.

Змістовий компонент цієї моделі передбачав діяльність педагогічного колективу за такими напрямками:

- удосконалення майстерності педагогів щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у вихованні політичної культури учнів та розвиток системи демократичних цінностей педагога;

- сприяння опануванню учнями старших класів політичних знань, формуванню умінь та досвіду їх практичного застосування;

- підготовка батьківської громади до розвитку системи демократичних цінностей своїх дітей в умовах сімейного виховання;

- налагодження зв'язків із громадськістю, визначення оптимальних форм співпраці щодо реалізації завдань дослідно-експериментальної роботи.

Процесуальний компонент розробленої моделі представлений чітким алгоритмом дій з організації виховання політичної культури старшокласників на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій, а саме: діагностика сформованості політичної культури; прогнозування результатів виховного процесу; планування виховної взаємодії в контексті дослідження; реалізація окреслених планів на основі використання ІКТ; повторне діагностування ефективності використання інформаційно-комунікаційних технологій у вихованні політичної культури старшокласників та рівня вихованості досліджуваного феномену; корекція та регуляція виховної взаємодії (за потреби).

У центрі розробленої моделі – учень, який має свої інтереси та є членом певного колективу. З огляду на це педагоги створювали сприятливі умови для оптимального використання інформаційно-комунікаційних технологій у вихованні політичної культури старшокласників з урахуванням їхніх інтересів до тих чи інших видів діяльності, забезпечували організацію життя учнівського колективу так, щоб нові знання учень зміг застосувати в суспільному житті місцевої громади.

У ході реалізації моделі враховувалися фактори соціального впливу: суспільні відносини, масова культура, засоби масової інформації, вплив неформальних об'єднань.

Відповідно до завдань дослідно-експериментальної роботи учнівсько-педагогічний колектив закладу реалізував таку діяльність:

- запроваджено *дистанційні факультативні курси* «Основи політології», «Особистість як суб'єкт громадянського суспільства», «Світ моїх прав і свобод», «Основи міжетнічної та міжконфесійної толерантності», «Вчимося демократії»;

- започатковано *віртуальні гуртки* старшокласників «Дослідники правових пам'яток України», «Сучасні сервіси Інтернету», «Мережеві форми взаємодії громадян»;

- організовано роботу *інтернет-клубів громадянського спрямування*, випуск *інтернет-газет* «Погляд», «Лідер», «Омо-політика», «Демократична парадигма», «Моя громадянська позиція»;

- розроблено *мультимедійні проекти* «Я створюю інформаційний сайт», «Досліджуємо проблеми життя місцевої громади», «Моя громадянська позиція», «Не будь байдужим»;

- проведено вибори президента шкільної Держави Юних Мислителів і Активістів;

- організовано зустрічі старшокласників з представниками державних органів влади «Поговоримо відверто» та розміщено репортажі про ці зустрічі на шкільному сайті.

Отже, навчання за дистанційним факультативним курсом «Вчимося демократії» (автор – керівник експерименту Г.А. Назаренко) (<http://democracy.ippro.com.ua>) сприяло підвищенню рівня сформованості когнітивного критерію політичної культури старшокласників. Під час повторного моніторингового дослідження учні виявили кращий показник обізнаності про сутність громадянського суспільства, типи держав, політичний устрій, механізм функціонування політичної системи та влади в Україні, механізми використання громадянами повноважень суспільних та владних інституцій, особливості взаємодії органів державної влади і місцевого самоврядування та їхня відповідальність перед громадою.

Результативною виявилася також робота інтернет-клубу «Демократична парадигма» (<http://paradigma.blogspot.com/>), для учасників якого працював дистанційний факультатив «Основи міжетнічної та міжконфесійної толерантності», спрямований на розвиток політичної культури учнів. Мета курсу – залучення старшокласників до опанування цінностей громадянського суспільства, формування громадянської позиції, виховання культури політичних дискусій та дебатів. Важливою формою роботи дискусійного клубу стало обговорення розміщених учителем статей, які не пропонували готових відповідей на проблемні запитання, а спонукали до дискусій і пошуку додаткової інформації. Дискусії або дебати велися учасниками клубу за чітко визначеними правилами: не існує «єдиноправильної» думки; позиція та погляди кожного учасника поважаються; обов'язковим є дотримання теми, що обговорюється, висловлювання учасників дискусії повинні бути аргументованими і толерантними.

Девізом учасників інтернет-клубу «Демократична парадигма» стали слова Генрі Форда, який зазначав: «Те, що ми зібрались разом – це лише початок; те, що ми продовжуємо залишатись разом, – це вже досягнення; те, що ми разом працюємо, – це справжній успіх». Клуб має як постійних, так і епізодичних учасників. Дискусії часто переростають онлайн-простір і переходять в реальну учнівську аудиторію. Ми вважаємо це надзвичайно позитивним моментом, тому що члени клубу вчать контролювати не лише свої висловлювання, а й емоції. Практика проведення інтернет-дискусій засвідчила їх надзвичайну корисність: якщо на початку роботи клубу деякі коментарі учнів доводилося вилучати через їх неетичний зміст, то сьогодні цього практично не відбувається. Старшокласники більше цікавляться внутрішнім і зовнішнім життям країни, висловлюють власне ставлення до суспільно-політичних подій, намагаються не допускати нетолерантної критики та поведінки. На нашу думку, це свідчить про зростання рівня вихованості політичної культури.

Особливістю роботи іншого інтернет-клубу «Homo-Politika» (<https://sites.google.com/site/istoriamau/onlajn-kluba-homo-politika>) є те, що його учасники не лише опанували лекційний матеріал дистанційного факультату «Основи політології», а й в онлайн-режимі брали участь у тестуванні для перевірки рівня опанування нової інформації. На форумі клубу обговорювалися актуальні питання сьогодення: «Яка виборча система найбільше підходить для виборів Президента в Україні?», «У який спосіб можна підвищити рівень прозорості виборчої системи в Україні?» тощо. Практичний аспект роботи цього інтернет-клубу передбачає проведення щомісячних засідань його учасників. Структурно кожне засідання складається з таких рубрик: «Лекційне повідомлення» (спрямоване на теоретичну підготовку учнів до диспуту); «Перевір себе» (за допомогою тестової технології перевіряється загальна обізнаність старшокласників з питання, що дискутується); «Політологічний словник» (висвітлює основні поняття і терміни лекційного повідомлення); «Пропоную обговорити» (практична складова інтернет-клубу, яка передбачає активну участь старшокласників в обговоренні питання шляхом вільного висловлювання своєї думки, дискусії один з одним, пропозицій); «Теорія і практика» (рубрика активна лише тоді, коли питання потребує практичного дослідження, тобто опитування, анкетування тощо). На основі зібраного матеріалу створюються відповідні діаграми, графіки, схеми, які висвітлюють погляди різних соціальних і вікових груп учасників інтернет-клубу.

Тематика засідань добирається з урахуванням актуальних суспільно-політичних питань, а також відповідно до вікових інтересів старшокласників. Перед кожним засіданням учитель пропонує самостійно обрати тематику для обговорення, що сприяє активності учнів, самоорганізовує їх та налаштовує на продуктивну діяльність.

Старшокласники – учасники інтернет-клубу «Моя громадянська позиція» (<http://pravoznavstvo.ucoz.ru>) мали змогу в ході вивчення факультативного курсу «Особистість як суб'єкт громадянського суспільства» обговорювати актуальні питання шкільного самоврядування, місцевої громади та виконувати індивідуальні завдання й надсилали їх до електронної скриньки керівника клубу.

Використання потенційних можливостей представлених інтернет-клубів сприяло формуванню в учнів почуття власної значущості, громадянської гідності, критичному осмисленню подій суспільно-політичного життя країни, допомагало окреслити можливі шляхи вирішення тих чи інших нагальних потреб, підвищенню рівня вихованості толерантності як важливої складової політичної культури старшокласників.

Моніторингове дослідження результативності діяльності інтернет-клубів виявило підвищення рівня сформованості показників діяльнісно-практичного критерію політичної культури їх учасників, які вільно висловлюють свої думки, аргументовано захищають свою власну позицію, спроможні застосовувати моделі поведінки, характерні для високої культури міжгрупових і міжособистісних відносин.

Значну роль щодо підвищення рефлексивно-ціннісного критерію політичної культури старшокласників відіграла їхня участь в реалізації серії практико спрямованих мультимедійних проєктів: «Вчимося поліпшувати життя місцевої громади» (<http://democracy.ippro.com.ua/index.php/internet-proekti>), «Моя громадянська позиція» (<http://pravoznavstvo.ucoz.ru>), «Не будь байдужим» (<http://shpola2licey.ucoz.ru/>). Для участі в них учні створили волонтерський загін «Сонячні промені», який досліджував проблеми місцевої громади з погляду реалізації демократичних і гуманістичних цінностей та щомісяця проводив різноманітні акції, спрямовані на вирішення посильних проблем місцевої громади.

З огляду на те, що значною проблемою для всієї нашої країни є діти-сироти, діти з особливостями психофізичного розвитку та діти, позбавлені батьківського піклування, волонтерський загін «Сонячні промені» зібрав одяг, іграшки, продукти харчування та спільно з працівниками Шполянського районного відділення товариства Червоного Хреста розподілив допомогу тим, хто її потребує. Традиційними справами старшокласників-волонтерів є організація концертів художньої самодіяльності для дітей з особливими потребами, ветеранів, людей похилого віку; індивідуальне шефство над ветераном війни, вчителькою-пенсіонером Валентиною Миколаївною Задорожною (допомога по догляду за садибою, вирощування та збирання врожаю городніх культур); участь у всеукраїнських акціях «Від серця – до серця», «Допоможи ближньому», метою яких є надання допомоги хворим дітям. Учні-волонтери, висвітлюючи результати своєї діяльності на сайті школи та обласному сайті «Вчимося демократії

разом!», наголошували на тому, що прагнуть робити добро, оскільки це приносить радість не лише тим, хто його отримує, а й їм самим.

З метою сприяння набуттю старшокласниками досвіду взаємодії з місцевою владою для розв'язання проблем життя учнівської молоді й інших представників місцевої громади кожної третьої середи місяця у ліцеї відбувалися зустрічі членів учнівського самоврядування з представниками різних гілок районної влади та місцевого самоврядування. Гостями були: заступник голови міста С.І. Тимошенко, голова Шполянської районної державної адміністрації С.В. Струк, заступник голови державної адміністрації В.Г. Чайка, начальник відділу культури Д.В. Вовк, начальник відділу освіти Ю.О. Дяченко, працівники юстиції, міліції, відділу молоді та спорту. Під час зустрічей, які проходили під гаслом «Поговоримо відверто», учні школи мали можливість набути практичних навичок спілкування з представниками органів влади. На одній із таких зустрічей старшокласники не лише порушили проблему озеленення міста, а й намітили кроки для її реалізації та запропонували конкретну допомогу учнівського самоврядування. Учні школи виростили розсаду квітів для клумб, на території школи розбили алею випускників, висадили молоді дерева та кущі троянд, взяли активну участь в оформленні квітників і подвір'я школи. Також за їх ініціативи та за підтримки батьків і вчителів відбудовано та відновлено роботу шкільної теплиці.

На сторінках інтернет-газети шкільного учнівського самоврядування «Погляд» (http://shpola2licey.ucoz.ru/index/internet_vidannja_quot_pogljad_quot/0-85) висвітлювалися найважливіші події шкільного життя. Газета містила фоторепортажі, що демонстрували хід реалізації мультимедійних проєктів, та рубрику «Проблеми міста», де діти вчилися не лише порушувати проблеми, а й пропонувати шляхи їх розв'язання. З ініціативи учнів школи було розв'язано проблеми вивезення сміття з території школи та прилеглих до неї вулиць, очищення річки Шполка, упорядкування території міського стадіону та дитячого парку.

З метою створення умов щодо вдосконалення практичних навичок використання можливостей Інтернету для знаходження й систематизації необхідної інформації суспільно-політичного спрямування, спілкування старшокласників з однолітками та обміну інформацією за допомогою ІКТ, набуття навичок електронного спілкування з представниками влади, громадськими організаціями було організовано гурток «Сучасні сервіси Інтернету» (<https://sites.google.com/site/informatikaspolanstnz2licej/home>). Мета гурткової діяльності – набуття навичок роботи у світовому інформаційному просторі, використання сучасних програмних засобів роботи в мережі Інтернет, виконання тренувальних завдань, що вимагають активного спілкування за допомогою телекомунікаційних засобів обміну інформацією.

Результатом такої діяльності став телеміст «Навчаємось будувати демократію в Україні» між

активістами учнівського самоврядування ліцею та Смілянського колегіуму №3, у ході якого старшокласники обмінялися досвідом взаємодії з органами державної влади, розповіли про реалізацію інтернет-проєктів, запросили друзів до спільної участі в інтернет-клубах.

Для старшокласників, які у дорослому житті планують брати активну участь в суспільно-політичному житті країни, у ході третього (формульованого) етапу експерименту було створено клуб «Лідер». Його учасники не лише прагнули розвинути власні лідерські якості, а й були активними організаторами всіх найважливіших подій шкільного життя (благодійних акцій, свят суспільно-політичної тематики, зустрічей з представниками органів влади, трудових десантів тощо). Вони стали ініціаторами використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій під час проведення виборів президента шкільної держави. У ході виборчої кампанії було створено блоги кандидатів у президенти, на сторінках яких всі старшокласники-виборці мали змогу ознайомитися з життєвою позицією претендентів на цю посаду, їхнім електронним портфоліо, передвиборчою програмою (<http://tertichny.blogspot.com/>, <http://kavun262012.blogspot.com/>, <http://gerus262012.blogspot.com/>, <http://irina262012.blogspot.com/>). У мережі Інтернет проходило спілкування, де старшокласники вносили свої ідеї та пропозиції щодо поліпшення шкільного життя. З метою попереднього визначення симпатій учнів щодо того чи іншого кандидата у президенти шкільної держави на сайті школи проводилося електронне опитування (<http://shpola2licey.ucoz.ru/>).

Для проведення електронного голосування було створено виборчий бюлетень за допомогою засобів Google (<http://shpola2licey.ucoz.ru>). Для об'єднання результатів використали можливості електронних таблиць. Це дало змогу чітко і в короткий термін відстежувати хід та підбивати підсумки голосування, яке проходило чесно й прозоро. Вже після голосування останнього виборця-старшокласника стало відомо, хто саме набрав найбільшу кількість голосів і став переможцем. Усі члени шкільної держави були задоволені новою формою проведення виборів, тому надалі вони вирішили обирати президента шкільної держави ДЮОМА у такий спосіб.

Поточний моніторинг рівня вихованості політичної культури старшокласників засвідчив позитивну динаміку всіх критеріїв і показників досліджуваного феномену та ефективність такої організації діяльності учнівського колективу. Педагоги ліцею переконалися, що для формування політичної культури старшокласників необхідно доцільно поєднувати засоби ІКТ та інші інноваційні технології щодо створення умов для самостійного розвитку та самореалізації учнів як активних учасників життя школи та місцевої громади; утверджувати в кожному класному колективі атмосферу взаємоповаги, гідності, справедливості, об'єднувати зусилля сім'ї, школи,

громадськості у вихованні політичної культури старшокласників, враховувати їхні індивідуальні здібності та інтереси.

Результати дослідно-експериментальної роботи педагогічного колективу презентувалися під час проведення науково-практичного інтернет-семінару «Теорія і методика виховання політичної культури старшокласників на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій» (http://shpola2liceu.ucoz.ru/index/seminar_1/0-102). Досвід роботи педагогічного колективу в цьому напрямі узагальнено у розробленому методичному посібнику «Використання потенційних можливостей інформаційно-комунікаційних технологій у вихованні демократичної політичної культури старшокласників», який в установленому порядку буде подано для отримання відповідного грифу Міністерства освіти і науки України.

Література

1. *Бєбик В.М.* Політична культура сучасної молоді / В.М. Бєбик, М.Ф. Головатий. – Київ, АЛ.Д. – 1996. – 112 с.
2. *Вербицька П.* Основні аспекти громадянського виховання особистості учнів у сучасній школі / П.Вербицька // Матеріали науково-практичної конференції «Фактори соціального формування особистості: школа, сім'я, громадськість». – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2000. – С. 19–29.
3. *Головатий М.Ф.* Проблеми формування політичної культури молоді в контексті трансформаційних процесів в українському суспільстві / М.Ф. Головатий // Політична культура і політичні партії в Україні: аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників / [Кер. авт. кол. А.І. Комарова, О.М. Рудакевич]. – К., 1997. – Т. 6. – С. 16–19.
4. *Назаренко Г.А.* Теоретичні засади виховання культури демократизму учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів [Посібник] / Г.А. Назаренко. – Черкаси: ЧОІПОПП, 2012. – 120 с.
5. *Рябов С.Г.* Політичні уявлення як складова змісту сучасної політичної культури: колективна монографія «Соціальні уявлення молоді: особливості та шляхи формування» / За ред. І.В. Жадан. – К., 2007. – С. 183–202.

Засідання активу органів самоврядування

Ключові слова: демократична політична культура, когнітивний критерій, рефлексивно-ціннісний критерій, діяльнісно-практичний критерій.

Іван КАРАКАШ, Лариса БОІН
Воспитание демократической политической культуры старшекласников как проявления культуры демократизма личности в политической сфере жизни гражданского общества

В статтє рассмотрена сутність демократической политической культуры старшекласников, её критерии и индикаторы, презентуется содержание и основные результаты опытно-экспериментальной работы педагогического коллектива Шполянского учебно-воспитательного комплекса «Общеобразовательная школа I–III степени №2 – лицей» Шполянского районного совета Черкасской области по использованию информационно-коммуникационных технологий в процессе воспитания политической культуры учащейся молодежи.

Ключевые слова: демократическая политическая культура, когнитивный критерий, рефлексивно-ценностный критерий, деятельно-практический критерий.

Ivan KARAKASH, Larysa BOYIN
The education of the democratic political culture of senior pupils as an expression of the culture of democracy of a personality in the political sphere of civil society

The present article deals with the essence of democratic political culture of senior pupils, its criteria and features. It also covers the substance and the main results of the investigation conducted by the pedagogical body of School 2-Lyceum of Shpola District Administration in Cherkassy Region concerning the role played by information and communication technologies in political and cultural education of the young generation.

Keywords: democratic political culture, cognitive criterion, reflective value criterion, practical criterion.

Іван КАРАКАШ, Лариса БОІН
Виховання демократичної політичної культури старшокласників як прояву культури демократизму особистості у політичній сфері життя громадянського суспільства

У статті висвітлено сутність демократичної політичної культури старшокласників, її критерії та показники, презентовано зміст та основні результати дослідно-експериментальної роботи педагогічного колективу Шполянського навчально-виховного комплексу «ЗОШ I–III ступенів №2 – лицей» Шполянської районної ради Черкаської області щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у вихованні політичної культури учнівської молоді.